

İKİ BİN YIL SÜREN DÜŞ: AYDINLANMA*

*Fuat BOYACIOĞLU***

*Kemal ÇELİK****

ÖZET

En azından beş-altı milyon yıllık bir tarihe sahip olan insan soyu için iki bin yıllık bir süre uzun sayılamaz. Tarihe zaman ve mekân üstü bir gözle bakıldığı zaman, insanlığın saymaya başladığı ve 2000'lere kadar saya geldiği zaman dilimi, insanlığın milyonlar süren uzun serüveni göz önüne alındığında, bizim takvimimizdeki geçmiş zamanın en önemli dönem sayılması için hiçbir geçerli neden ileri sürülemez. Bu bildiride beş milyon yıllık insanlık tarihi göz önünde bulundurularak, Antik Yunan tarihinin batı düşünce ve edebiyat tarihi üzerindeki etkisi konu alındı. Klasik söylemlerden farklı olarak batı düşünce ve edebiyat tarihini Eski Yunan düşüncesinin bir uzantısı olarak ele aldık. Yaptığımız araştırmalardan edindiğimiz düşüncelere dayanarak, böyle bir teori geliştirme cesaretinde bulunduk. Bize göre, batı kültür dünyası, Eski Yunan kültürünün farklı alanlarından yapılan alıntılarında ibarettir. Aydınlanma, insanoğlunun en uzun düşünün adıdır. Bu adlandırma, yüzyıllar boyunca ruhani bir varlığa verilen bir isim gibi kullanılmıştır. Aydınlanmayla ilgili diğer bütün hususlar, bir problemler yumağından çekilmiş iplerin yorumlanması gibidir. Aydınlanma gün gelmiş 'kutsal bir bilinçlenme projesi' olarak algılanmış, gün gelmiş, 'bir karanlığı ışıkla kaplama planı' olarak kabul edilmiştir. Başarı ve başarısızlıklarıyla Aydınlanma, tarihi ve coğrafi olarak bir bilinmeyen adı olmuştur. Bu makalede Aydınlanma'nın istisnai kaderine ve talihsiz serüvenine farklı bir bakış açısı getirmeye ve onu kendi tarihselliği içerisinde ele almaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma, Eski Yunan Felsefesi, Latin Edebiyatı, Fransız Edebiyatı.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir

** Doç.Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: fboyaci2000@yahoo.com

*** Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fransız Dili ve Edebiyatı, Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: ckemal-1987@hotmail.com.

THE DREAM CONTINUING TWO THOUSAND YEARS: ENLIGHTENMENT

ABSTRACT

The two thousand years isn't a long time for the mankind having a five to six million years history at least. In this article, we discussed the influence of the antique greek history on the european intellectual and literary history by taking the human history lasting five milion years into consideration. As distinct from classic expressions we handled the european intellectual and literary history as a prolongation of the antique greek philosophy. By being based on the researches we realised, we made bold to imrove a such a theory: the european intellectual culture is a follow-up of the antique greek culture. The Enlightenment, is the name of the longest dream of the humankind. This designation has been used as a name given to a spritual creature for centuries. All the matters concerning the Enlightenment are interpretations of the ropes withdrawn from the ball of problems. Sometimes the Enlightenment has been perceived as "a holy awakening project", sometimes, it has been considered as "a dark field illumination." By its success' and its failures, the Enlightenment is historically and geographically the name of a unknown. In this article we tried to bring a different point of view to the exceptional destiny and the unfortunate adventure of the Enlightenment.

Key Words: Enlightenment, Ancient Greek Philosophy, Latin Literature, French Literature.

Giriş

Aydınlanma (Enlightenment, Aufklärung, Lumières) insanoğlunun gördüğü en uzun düşün adıdır.18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan her konuda akla öncülük tanıyan düşünce sistemine "Aydınlanma", bu düşünce sistemi ile gelen yeni döneme ise "Aydınlanma Çağı" adı verilir. Aydınlanma Çağı'nda "akıl kullanılması ile doğru bilgiye ulaşabileceği" fikri temel olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde deney ve gözlem önem kazanmış, doğa bilimlerinde büyük gelişmeler sağlanmıştır. Aydınlanma Çağı,Avrupa'da geçmişten kalan pek çok düşünce sistemi değişmiş, yerini akılcı düşünce sistemi almıştır. Aydınlanma Çağı'ndaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler dünyayı değiştiren Sanayi Devriminin temellerini oluşturmuştur. Pek çok alanda önemli eserler verilmiştir. Avrupa'daki sosyal ve siyasal gelişmeler, Amerika Birleşik Devleti'nin kurulmasında ve Fransız İhtilâli'nin çıkmasında etkili olmuştur(<http://ormela.tr.gg/Aydinlanma-Cagi-ve-Sanayi-inkilabi.htm> 19.05.2013).

Bu çalışmada, Aydınlanma'nın istisnai kaderine ve talihsiz serüvenine farklı bir bakış açısı getirmeye ve onu kendi tarihselliği içerisinde ele almaya çalıştık. Genel yaklaşımımız Aydınlanma olarak adlandırdığımız, o iki bin yıllık tarihi, kuş bakışı dolaşarak teorimizi örneklerle desteklemek ve bu konuda çeşitli düşünceler uyandırmaktır. Bazı yerlerde Aydınlanma üzerine basitleştirmeler ve genellemeler yaptık, bazı yerlerde düşünsel ve tarihsel olaylara büyüteçle bakarak Aydınlanma düşüncesini anlatmaya çalıştık.

Genel bir kanı olarak, Aydınlanma, insanoğlunun tarihiyle eşdeğerdir. Burada insanoğlu diye adlandırdığımız insan grubu, Yunan-Latin temelli batı medeniyetidir. Aydınlanma diye

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

adlandırdığımız Eski Yunan Aydınlanması ile başlayan, Antik Roma'yla devam eden sonra Hümanizm, Rönenans Klasizm edebi akımıyla vücut bulan Fransız devrimiyle zirveye ulaşan ve Ulusun, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullandığı devlet biçimi olan cumhuriyet yönetim şekli ile doruğa ulaşan iki bin yıllık süreci ele aldık.

Kimliksiz Bir Doğum ve İlk Zamanlar

Batı'da tarih, Eski Yunan'ın tekerrüründen ibarettir. Aydınlanma düşüncesinin doğuşuna dair birkaç saptama yapmamız gerekir. Bu sürecin tam doğum tarihini saptamak zor olsa da, biz bazı konuları netleştirmek adına bir başlangıç noktası belirtmek zorunda kaldık. Bu başlangıcın felsefe alanında Sokrates, edebiyat alanında Homeros ile başlatılması kaçınılmazdı. Sokrates akıllı, tam yetkinliğiyle kullanıma sokan ilk filozoftur. Bütün modern dünyanın ilhamını borçlu olduğu, model olarak aldığı Aydınlanma'nın başlatıcısı Sokrates'tir. Sokrates, "tek bildiğim şey hiçbir şey bilmediğimdir" (<http://en.wikiquote.org/wiki/Socrates>, 28.11.2012) diyerek bu makûs tarihi harekete geçirmiştir. Homeros'da modern anlatı geleneğinin ilk öncüsüdür. Edebiyat tarihinde en çok öykünülen kişidir. Bütün batı edebiyat tarihine bakıldığında, Homeros bütün bu tarihin hem kurucusu, hem besleyicisi, hem de hazinesidir.

Ölümsüzlüğün Başlangıcı: Latin Dünyası

Antik Yunan etkisi ve hâkimiyeti önce Antik Roma üzerinde başlar. Antik Yunan felsefesi ve edebiyatının iki bin beş yüz yıl sürecek hâkimiyeti ilk gücünü Roma dünyasında dener. Yunan kültürü, kendi coğrafyasında sona erince, diğer kültür türleri gibi varoluşunu, tarihin belirli bir dönemi olarak tarih kitaplarına terk etmez. Kendisinden sonraki iki bin beş yüz yıllık tüm düşünce tarihini belirleyicisi olur. İlk uğrağı yer, Roma -Latin felsefesi ve edebiyatıdır.

Latin felsefesi ve edebiyatı tüm ilhamını ve varlığını Eski Yunan'a borçludur. Eski Yunan, bütün Aydınlanma'ya ilham verebilecek genişlikte ve derinlikte bir bilgi birikimini barındırmaktadır. Latin edebiyatı, çok büyük ölçüde kendinden önceki Eski Yunan edebiyatı etkisi altında doğup gelişmiş; ileriki dönemlerde de büyük ölçüde onun devamı mahiyetinde bir niteliğe sahip olmuştur. Latin edebiyatının ilk önemli sanatkarı olarak görülen Livius Andronicus(M.Ö. 284-204), Yunanlı bir köledir. Livius bir Yunan tiyatro eserini Latince'ye uyarlayarak Latin edebiyatını başlatır. Livius bununla da kalmaz, *Odessa*'yı da Latince'ye çevirerek, Latin edebiyatına Eski Yunan'ın emrinde bir hayat sürmesine hükmeder. (http://en.wikipedia.org/wiki/Latin_literature, 28.11.2012).

Bütün Latin edebiyatı konularını, şekillerini, üsluplarını Eski Yunan'a borçludur. Plautus, Terence Yunan tiyatrolarını örnek olarak almışlardır. Latin nesrinin ustası, Latince'yi bir dil kılan, Latin düşüncesinin mimarı Cicero'nun bütün yaptığı, Eski Yunan'ı Latin dünyasına taşımaya çalışmasıdır. Sokrates'ten esinlenen Stoacı felsefeyi Latin dünyasına tanıtmış ve etkin olması için çaba göstermiştir. (<http://dergi.aktiffelsefe.org/> 28.11.2012) Latin şairi Catullus, Homeros'un epik geleneğinin bir taklitçisidir (<http://en.wikipedia.org/wiki/Catullus> 28.11.2012) En ünlü Latin mimarı Vitruvius Yunan mimarisi hayranıdır. (<http://www.hyperhistory.com/online,28.11.2012>) Lucretius, Yunan filozofu Epikür'ün düşüncelerini yorumlamaya çalışmıştır. Latin edebiyatının en büyük şairi olarak bilinen Virgilius, en ünlü eseri *Aeneis*'i yazarken Homeros'un *İlyada* ve *Odyessa* eserlerini örnek almıştır. Bu destan, Roma İmparatorluğu'nun destanı olarak kabul edilir. *Aeneis*'in kahramanı *İlyada*'dan alınan bir karakterdir. Roma edebiyatının en ünlü eseri biçim olarak da, içerik olarak da bir Eski Yunan özentsidir(<http://www.felsefeekibi.com/mitoloji/aineiias.html>).

Görüldüğü üzere, Antik Roma bir Yunan taklididir ve taklit ne kadar başarılıysa eser de o derece büyük olmuştur. Bu asırlar boyunca böyle sürecektir. Burada şunu da belirtmek gerekiyor, modern aydınlanmada Latin Dünyasından alınan bütün ilham, doğrudan Eski Yunan'a aittir. Zira Latin edebiyatı, bütün kültür varlığını Eski Yunan'a borçludur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

Eski Yunan'dan Doğan Bir Din: Hıristiyanlık

Bir din olarak Hıristiyanlık hiçbir zaman Hz. İsa'nın söyledikleri olamamıştır. Hıristiyanlık Sokrat, Platon ve Aristo'nun felsefelerinin kutsallaştırılması olarak yaşanmıştır. Hz. İsa'nın ölümünden sonra, Hıristiyanlık bitmemiş, yayılmış ve durdurulamaz bir boyut kazanmıştır. Fakat Hıristiyanlığın mutlak zaferini ilan etmesi için Eski Yunan felsefesi ile çarpışması ve bu savaştan galip ayrılması gerekmektedir. İşte bu savaş sonunda, akla karşı bir zafer kazanması olanaksız olan Hıristiyanlık, felsefenin emrine girmiştir. Akılla yorumlanmış, akılla anlaşılabilir ve aklın kendini ittiği yerde yaşamak zorunda kalmıştır. Yunan felsefesi böylece hükümlerliğini pekiştirmiş ve her dönemin ve her tür felsefenin temel taşı olacağını bir kez daha ispatlamıştır.

İlk önce belirtmemiz gereken husus şudur; İsa'nın kendisinin Hıristiyanlık üzerinde doğrudan bir etkisi yoktur. Hıristiyanlık büyük oranda havarilerin ve sonraki yorumcuların bir eseridir. Hz. İsa öldükten sonra Hıristiyanlık Roma'yı ve sonra bütün Avrupa'yı kaplamıştır (<http://www.religionfacts.com/christianity>, 28.11.2012).

Hıristiyanlık pek çok şeyi Eski Yunan'a borçludur. Hıristiyanlığı da bu kadar etkin ve hâkim kılan özellik, onun Eski Yunan'a dayanıp ondan esinlenmesidir. Batı Hıristiyanlığının temelini atan ve ona şeklini veren Tarsus'lu Aziz Pavlus'dur ve Yunanca konuşmaktadır. Pavlus, Hıristiyanlıkla Eski Yunan ve Roma kültürünü harmanlamış, ortaya doğal olarak Eski Yunan'ın dini ağırlıklı bir yorumu ve bazı diğer inançların karışımından ibaret olan bir din çıkmıştır. Daha ikinci yüzyılda büyük Hıristiyan düşünür Justin Martyr, Platon'un İsa'dan önce ilk Hıristiyan olduğunu savunur ve tanrıyı Logos olarak kabul eder. İlhamını İsa'dan çok Platon'a borçludur. İskenderiye kilisenin önemli temsilcilerinden Klement Platon'a daha da şiddetli tutunur. (<http://www.hristiyan.org/page-6.htm>, 28.11.2012).

Hıristiyanlığın daha sonraki döneminde ortaya çıkan skolâstik felsefe de tamamen Yunan Felsefesinin etkisi altında kalmıştır. XIII. Yüzyılda hıristiyan filozof Saint Thomas, Aristo'nun öğretisi ile İncil'in öğretisini uzlaştırmaya çalışmıştır. Böylece, amacı gerçeği akılla bulmaya ve ispat etmeye dayanan skolâstik metod meydana gelmiştir (Gümüş: 1998; 66). Bu skolâstik felsefe, ilk dönemden farklı olarak Platon'dan ziyade Aristo'nun etkisi altındadır. Skolastik filozoflar, Hıristiyanlığı felsefeyle yorumlarlar. Skolâstik felsefenin en önemli temsilcilerinden olan dördüncü yüzyılda yaşayan Augustin, İncil'den çok Platon'a başvurur. Hıristiyan bir müminden daha ziyade bir filozoftur (<http://plato.stanford.edu/entries/augustine/>, 28.11.2012). Skolâstik felsefenin kurucusu kabul edilen Klement'in takipçisi olan Anselmus'un düşüncesi de Aristo kaynaklıdır. (<http://www.newadvent.org/cathen/01546a.htm>, 28.11.2012)

Burada kısaca göstermeye çalıştığımız gibi Hıristiyanlık, din ile harmanlanmış bir aydınlanmadır ve Eski Yunan'ın ruhani bir yorumudur. Temel ve asıl olan Antik Yunan düşüncesidir. Bu dönemin en yerinde tanımı 'din çeşnili akıl'dır. Fakat bu arka plandaki din fonu da aklın ve aydınlanmanın razı olacağı bir şey değildir ve bu da tarihteki yerini alacak, Eski Yunan aydınlanması yoluna devam edecektir.

Hiç Ölmemiş Olanın Yeniden Dirilmesi: Rönesans

Genel anlayışa göre ortaçağ karanlık çağdır. Rönesans ile antik kültüre dönmüş ve insan aydınlanmaya başlamıştır. Orta çağın da, Rönesans'ın da ilham kaynağı, Antik Yunan'dır. Tarihçilerin çoğuna göre Rönesans, "Antikitenin yeniden keşfedilmesi ve hayran olunan geleneklerine dönüş" hareketi olarak kabul edilir (Gümüş,1998: 84). Rönesans zaten hiç terkedilmemiş olan Eski Yunan'a dönüşün adıdır. Rönesans'la yapılmaya çalışılan Antik Yunan felsefesini Hıristiyanlıktan arındırmaktır. Böylece aklın düşünmesi gereken kendi dışında hiçbir şey kalmayacaktır. Eski Yunan'ın bütün gücünü bütün boyutlarıyla kullandığı bir zaman dilimidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Rönesans için kullanılan “insanın keşfedilmesidir” (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Rönesans>, 28.11.2012)

“Avrupa’da 14. yüzyıldan itibaren başlayıp 16. yüzyıl sonlarına kadar süren ırk ve din ayrımı gözetmeksizin bütün insanları eşit sayan, eski Yunan ve Latin edebiyatlarını, insan sevgisini içeren bir öze yeniden işlemeyi amaçlayan bu düşünce akımı “Rönesans”ın temelini oluşturur.” (Kara, 2010: 73, 79)

Rönesans’ın öncülerinin tamamı Antik Yunan’ı çok iyi bilmektedir ve bütün kullandıkları malzemeyi oradan alarak şekillendirmişlerdir. Rönesans’ın ilk muştucusu Dante, biçimlerini antik şiirden almıştır (Szerb, 2008: 220). İlk hümanist kabul edilen Petrarca’nın ömrü Latince metinlerle uğraşmakla geçer (Szerb, 2008: 223). Machiavelli devlet modelini kurarken eski Yunan’a öykünür. (<http://dusundurensozler.blogspot.com/2008/03/machiavelli-eytan-mi-insan-mi-devam.html>) Rönesans devrinin en büyük şairlerinden Tasso biçim bakımından Homeros’u taklit etmiş, klasik kurallara da birebir uymuştur. (<http://www.turkceciler.com/tasso.html>).

Yeni düşüncenin öncülerinden Rabelais, Yunan ve Latin edebiyatının bütün detaylarını bilir, bütün ilhamını oradan alır. Eserlerinde Yunanca ve Latince sayısız sözcükler kullanır. Gangantua adlı eserinde ironik tarzda Katolik eğitim sistemini eleştirir. Rabelais, eserinde kendi dini anlayışını yansıtan Theleme Manastırını oluşturmuştur. Burada her şey *Fais ce que voudras* (*Gönlüne göre istediğini yap*) ilkesine dayanır. (bkz. Gümüş, 1998:107). Theleme Manastırını, dini bir kurumdan daha çok bir Yunan Akademisini andırır.

Yeniçağın en önemli yazarlarından Montaigne’nin *Denemeler*’i tamamen Antik düşüncelerden beslenir. Montaigne, Yunan ve Latin klasiklerinden yaptığı alıntılarını kutsal kitaptan ayetler gibi sunar (bkz. Montaigne, 2006)

Hollandalı filozof Erasmus, Horatius’u örnek alır. Luther’in dini anlayışı Eski Yunan’dan alınmadır. (<http://www.turkceciler.com/tasso.html>, 28.11.2012) Rönesans’ın en büyük dâhisi Shakespeare, Antik Yunan’ın anlatı geleneğini takip eder ve konularını oradan alır. Kurduğu sistem, Antik Yunan mitleri üzerinde yükselir. (<http://abdullaheryigit.blogspot.com>, 28.11.2012). Cervantes’in *Don Kişot*’u modern bir *Odyessa* yorumudur. (http://en.wikipedia.org/wiki/Don_Quixote, 28.11.2012).

Görüldüğü üzere, Rönesans’ta Eski Yunan Aydınlanmasının devamıdır. Fakat Eski Yunan’ın tam olarak başladığı yere dönmesi için Klasizm’i beklemek gerekecektir.

Öykünmeci Bir Edebiyat Akımı: Klasizm

Tarihin tekerrürü, daha doğru bir ifadeyle Antik Yunan’ın tekerrürü o kadar net bir şekilde gerçekleşir ki; skolastik felsefede daha ziyade Platon idealizmine öykünen batı dünyası, Rönesans ve klasik çağla birlikte Aristo’ya yönelir. Bin sene sonra Eski Yunan tarihinde gerçekleşen süreçler farklı bir coğrafyada kronolojik sıraya uygun olarak tekrar sahnelenir.

Klasizm’in kutsal kitapları, Eski Yunan eserleridir ve artık kimse bunu gizleme gereksinimi duymaz. Klasik yazarlar için tek vazgeçilmez ve değiştirilemez olan Antik Yunan’ın ortaya koyduğu anlayıştır. Klasizmin üçlü birlik kuralı, tamamen Aristo’dan alınmadır. Bu kurala göre zaman, yer ve olay birliği olmalıdır. Olay yirmi dört saat içinde, aynı yerde, tek bir olay çevresinde gerçekleşir (Karaalioğlu, 1965: 25).

Aristo’nun *Poetika*’sında bir eserde olması gereken özellikler; soyluluk, görkemlilik, ölçü, denge, güzellik, doğaya öykünme, türlere dair ilkeler Klasizmin felsefi ve edebi anlayışına temel olmuştur. Kahraman anlayışı tamamen Aristo’dan alınmadır. Klasikler, Aristo’nun Katharsis anlayışını ve sanatın işlevi olarak tutkuların arınma teorisini aynıyla kabul ederler. Sözcük seçiminde Aristo’nun seçkin anlayışını aynıyla kabul ederler. Klasiklerin ilkelerinden olan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

'ölçülü olma' ilkesi de tamamen Aristo'nun ürünüdür. Aristo'nun drama için öne sürdüğü ilk ve en önemli koşul olan 'açık ve yalın anlatımla birlikte ortaya koyulan güzelliğin bir bütün oluşturacak şekilde düzenlenmesi' ilkesini Klasik dönem yazarları da temel bir ilke olarak benimserler. Aristo'nun bir eser için gerekli gördüğü 'baş, orta ve son' sıralaması da aynen kabul edilir. Aristo'nun 'ölçü, düzen ve usu' önceleyen anlayışı klasik çağın yazarlarına rehber olur. Klasiklerin doğaya öykünme (mimesis) ilkesi de Aristo'dan alıntıdır. Klasik yazarlar, Aristo'nun savunucusu olduğu, 'bir sanat eserinin gerçekte olan yerine olabilir şeyi' öykünmesi gerektiği ilkesini de rehber olarak alırlar. Bu klasikler için olmazsa olmaz bir kuraldır. Klasik tiyatro sanatındaki matematiksel kurallar Aristo yoluyla Pitagoras'dan alınmıştır. Sanattaki usçuluk ve biçimci kurallar da Aristo'dan alıntılanır. (İnal Tuğrul, 1951: 21,25)

Klasik ilkelere biri olan akıl anlayışı Eski Yunan'ın emriyle gerçekleşir. Akıl, her şeyin temelidir. Sanatın toplum için yapılması gerekliliği de bir Eski Yunan ilkesinden alıntılanmıştır. (Karaalioglu, 1965: 26) Klasizm, biçimsel özellikleri dışında konularını da Eski Yunan'dan alır. Fransız Akademisi, Eski Yunan akademilerini örnek alınarak 1635 yılında Richelieu tarafından kurulmuştur. Klasik edebiyattaki Antik Yunan varlığını daha iyi değerlendirmek için klasik yazarlara daha yakından bakmamız gerekmektedir.

Klasizmin ilkelerini Boileau, *Şiir Sanatı (Art Poetique)* adlı kitabında açıkça ortaya koymuştur. Kitaptaki ilkeler Akıl üstünlüğü (raison), doğayı taklit (imitation de la nature), Eskileri taklit (imitation des Anciens), gerçeğe benzerlik (vraisemblance), gelenek ve törelere uymak (bienséance), üçlü birlik kuralı (règle de trois unités), eğitirken eğlendirmektir (instruire et plaire). İlkeler tamamıyla Eski Yunan, özellikle de Aristo kaynaklıdır.(Göker, 1982: 15,18).

Sonuç olarak, klasik sanat bir denge ve ölçü sanatıdır ve bu özelliklerini de tamamen eski Yunan'a borçludur. Klasik yazındaki bütün güzelliklerin daha kapsamlı ve daha yetkin şekilleri Eski Yunan'da rahatlıkla görülebilir.

Antik Çağın Yeni Çağa Hediyesi: Fransız İhtilali

Fransız ihtilali, Eski Yunan devletlerine duyulan özlemden doğar. Bütün düşünürlerin besin ve esin kaynağı her zaman olduğu gibi Eski Yunan'dır.

Yeniçağ felsefesinin kurucusu, mimarı ve batı düşünce dünyasını eski Yunan'ın başka bir yönüne yönelten, bütün geçmiş birikimi temize çeken Descartes, Eski Yunan ve Latin eserlerini orijinal dillerinde okumuş, Aristo felsefesini bütün detaylarıyla incelemiştir. Fakat o, eskilerden daha ziyade, Montaigne'in yolunu takip etmiş ve böylece kuşkuculuğun kurucusu olan Eski Yunan filozoflarından Pyrrhon (M.Ö. 360 – 272)'un izinden giderek felsefesini şekillendirmiştir. Yeniçağ felsefesine bütün olanakları sağlayan, gidilecek bütün yolları açan Descartes'in yaptığı Eski Yunan şüpheciliği üzerine bir parça Aristo serpiştirmekten ibarettir. (<http://forum.philagora.net/showthread.php=37995>, 29.11.2012) Descartes'in yeniçağ üzerindeki etkisi, Sokrates'in Antik Dünya'ya olan etkisine benzer. Fakat şu farkla ki, Sokrat yeni bir dönemin başlatıcısı olmuşken, Descartes eski bir dönemin başka bir yüzyıla uyarlayıcısı olmuştur.

Fransız İhtilalinin üzerine kurulu olduğu, Descartes felsefesinden oldukça etkilenen İngiliz filozof John Locke'un geliştirdiği doğal hak teorisi, Eski Yunan kaynaklıdır. Locke'un felsefesinin bütün temeli, Eski Yunana dayanır. Locke demokrasinin tanımını yaparken Eski Yunan demokrasini model almıştır. Locke'un kuramcısı olarak kabul edilen Liberalizm'de Eski Yunan kaynaklıdır. (http://www.scienceandyou.org/articles/ess_12.shtml, 29.11.2012)

Fransız ihtilalin hazırlayıcısı olan filozoflar ve ansiklopedistler Montesquieu, Diderot, d'Alembert, Rousseau ve Voltaire dolaylı veya doğrudan yollarla bütün varlıklarını Eski Yunan'dan almışlardır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Fransız ihtilalinin kuramcısı Montesquieu bütün kuramlarını, Eski Yunan'dan alarak geliştirmiştir. Montesquieu, devlet ve yönetim biçimlerine dair sınıflandırmayı Aristo'ya borçludur. İklim, insanı şekillendirdiği teorisi de eski yunan kaynaklıdır. “Erkler ayrılığı ilkesini ilk ortaya atan düşünür, sanılanın aksine Montesquieu değil, Aristoteles'dir. Erkler ayrılığı ilkesini ilk ortaya atan düşünürün Montesquieu olduğunu savlamak üç açıdan isabetsizdir. (...) Aristoteles, yasama, yürütme ve yargı iş görselliği arasında farklılık olduğunu ilk defa ortaya atmıştır...

Erkler ayrımının kurucusu olan Aristoteles'e göre bütün anayasalarda üç öge bulunmakta olup ciddi bir yasa koyucunun bunların her biri için en iyi düzenlemeyi araması gerekir. Bu öğelerden birincisi topluca görüşüp düşünmeyi ifade eden “meşveret”, bir başka deyişle, ulus çapında önem taşıyan her şeyin tartışılmasıdır. Aristoteles'e göre anayasalarda 17 ikinci öge, bütün görev ve yetkilerin karmaşası, bunların sayıları ve nitelikleri, yetkilerinin sınırları ve seçilme yöntemleri, yani yürütmedir. Aristoteles, anayasalarda üçüncü ögeyi ise yargı olarak ifade etmektedir.” (Dursun, 2009: 33)

Fransız devriminin pratik anlamda babası sayılan Voltaire, Platon'un ideal bulduğu yönetim biçimini aynıyla kabul etmekten öteye gidememiştir. Voltaire'in *La Henriade* adlı yapıtı XVIII. Yüzyılda en başarılı Fransız destanı olarak görülmüştür. Bu yapıtı kaleme alırken Latin yazar Virgilius'tan yararlanmıştı (Vardar, 1985: 53). Rousseau Eski Yunan eserleriyle büyümüştür ve savduğunu da, reddettiğini de hep Eski Yunan üzerine kurmuştur. “Filozoflara karşı çıkan bu filozof, duyarlılıkta büyük bir yenileniş(...) us yoluyla düşünceleri aydınlatmak yerine duygu yoluyla gönülleri sarmak ister ve topluma ateşli bir çağrı yöneltir(...) 1789 Devrimini yapanlar onu “bilgelerin bilgesi” diye anarlar (Vardar, 1985: 91).

Görüldüğü üzere ihtilal bir Fransız devriminden ziyade, bir Eski Yunan esintisidir. Nitekim çağdaş yönetim şekilleri ve yeni dönemin yönetim şekli olan demokraside bir Eski Yunan eseridir.

Eski Yunan'ın Yükselen Mirası: Demokrasi

Eski Yunan'ın modern çağa olan etkisi devrimle sınırlı kalmaz. Demokrasi geç kalmış bir Eski Yunan çocuğudur. Bu konuyu Çağdaş Can Aktan şöyle detaylandırır;

“...M.Ö. V. Yüzyılda Atina ve Isparta şehir devletlerindeki yönetim şekillerinin demokrasiye başlangıç teşkil ettiği savunulmaktadır... Demokrasi'nin ilk ortaya çıktığı ve uygulanmaya çalışıldığı Eski Yunan'da Eflatun ve Aristo'nun siyasal yönetim biçimleri üzerine yaptığı sınıflamaları bilmek son derece önem arz etmektedir. Eflatun, siyasal yönetim biçimlerini beş ayrı grupta toplamaktadır. Bunlar, tiranlık, demokrasi, oligarşi, timarşi ve aristokrasidir. Eflatun'a göre tiranlık, bir kişinin zorbalığına dayanan bir yönetim; demokrasi ise halkın yönetimi demektir. Eflatun sınıflandırmasında, oligarşi, zenginlerin yönetimi; timarşi, şan ve şerefe düşkün olanların yönetimi; aristokrasi ise soyluların yönetimi anlamına gelmektedir. Eflatun'a göre en ideal yönetim sistemi “aristokrasi”dir...

Eflatun ve Aristo'nun siyasal yönetimler üzerine görüşleri ve yaptıkları sınıflandırmalar kendinden sonraki düşünürleri çok büyük ölçüde etkilemiştir. Denilebilir ki, modern demokrasinin fikir babaları olan St. Thomas Aquinos, John Locke, Montesquieu, J.J. Rousseau gibi büyük düşünürler Eflatun ve Aristo'nun görüşlerinden hareket ederek demokrasi konusunda kendi yaklaşımlarını ortaya koymuşlardır.” (Aktan, 2008)

Aydınlanmanın Sonuçları

Aydınlanma, Batı Dünyasının kültür yapısı üzerinde etkili olmuş, Fransız Devrimi bir bakıma bu düşüncenin politik-sosyal alana uygulanmasından doğmuştur. Etkisi, dalgalar halinde bütün dünyaya yayılmıştır. Aydınlanma döneminin en önemli özelliklerinden biri, bu çağın kendisine laik yada seküler bir dünya görüşünü temel yapmasıdır. Eski düşünce alışkanlıklarının

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

yıkılmasında ve günümüz dünyasını yeniden oluşturmada, düşünce kalıplarını biçimlendirmede, hiç bir çağ, Aydınlanma kadar etkili olmamıştır.

Aydınlanma düşünürleri, aklın bozuluşundan kiliseyi, devleti, batıl inançları, cehalet, sefalet ve ön yargıyı sorumlu tutmuşlardır. Bireyin mutluluğunu en temel değer olarak ortaya koyan aydınlanma, her bireyin mutluluğunu, kendi iyi yaşam anlayışına uygun olarak ve bunun peşinde koşma hakkını, bir kutsal olarak, politik dünyanın merkezine yerleştirir. Aydınlanma, bireyi, sadece politik bakımdan değil, entellektüel ve ahlaki bakımdan da özgürleştirmeyi amaçlar. Ayrıca bireyin yaşama, hürriyet ve mülkiyet hakları, ne pahasına olursa olsun korunmalıdır. Aydınlanma açısından, inanç ve ahlaki kanaatle ilgili konular, bireyin iradesine ve vicdanınabırakılır.

Aydınlanma, toplumları aynı zamanda bir milletleşme sürecine sokmuştur. Ortaçağın, dinsel bir dünya devleti ülküsü, altında eritmeye çalıştığı milli farklılıklar, bireyci hümanizma ve aydınlanma akımları içinde yeniden yeşertilmiş ve Avrupa toplumları; kendilerini ülkeleri, dilleri, kültürleri ve tarihleri bakımından farklı milletler olarak görmeye başlamışlardı. (<http://www.guncelmeydan.com/ozcan-pehlivanoglu-t31798.html>).

Sonuç

Bu çalışma da Antik Yunan düşüncesinin batı düşünce dünyası üzerindeki etkisi ve hâkimiyetini ortaya koymaya çalıştık. Olaylara bütün yönleriyle baktığımızda karşımızdakinin dev bir Yunan Felsefesi tarihinden başka bir şey olmadığını gördük. Aydınlanma diye adlandırdığımız Eski Yunan Aydınlanması ile başlayan, Antik Roma'yla devam eden sonra Hümanizm, Rönenans Klasizm edebi akımıyla biçimlenmeye başlayan Aydınlanma Çağı denilen XVIII. Yüzyıl ile zirveye ulaşan Fransız devrimiyle meyvesini veren ve demokratik cumhuriyet yönetim şekli ile zirveye ulaşaniki bin yıllık süreci ele aldık.

KAYNAKÇA

Basılı Yayınlar

- AKTAN Çoşkun Can (2008), “*Meşrutiyet'in 100. yılında Türkiye Demokrasisi*”, Köprü Dergisi, S: 103 Antal Szerb, *Dünya Yazın Tarihi*, Ankara: Dost Yayınevi.
- BOILEAU Nicolas (2003), çev: Mustafa Durak, *Şiir Sanatı*, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- DURŞUN Hasan (2009), “*Erkler ayrılığı ve yargıç bağımsızlığı*”, TBB Dergisi, S:80 s.30-37
- GÜMÜŞ Hüseyin (1998), *Cours d'Initiation à La Litterature française*, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları.
- TUĞRUL İnal (1981), “*Klasisizm*”, Türk Dili Dergisi, S: 349. ss. 19-37.
- KARA Ömer Tuğrul (2010), “*Toplumsal Olayların Etkisiyle Gelişen Üç Büyük Akımın Türk ve Dünya Edebiyatında İzleri*”, The Black Sea Journal of Social Sciences, Yıl:2 Sayı:2 ISSN 1309-081X.
- KARAALIOĞLU Seyit Kemal (1971) *Edebiyat Akımları*, Ankara: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- MONTAIGNE de Michel (2006), *Denemeler*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- RABELAIS François (1973), *Gargantua*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- VARDAR Berke (1985), *Aydınlanma Çağı Fransız Yazını*, Ankara, Kuzey Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

İnternet Kaynakları

<http://ormela.tr.gg/>

<http://plato.stanford.edu>

<http://www.hristiyan.org>

<http://abdullaheryigit.blogspot.com>

<http://dergi.aktiffelsefe.org>

<http://dusundurensozler.blogspot.com>

<http://en.wikipedia.org>

<http://en.wikiquote.org>

<http://forum.philagora.net>

<http://www.catholicapologetics.info>

<http://www.felsefeekibi.com>

<http://www.hristiyan.net>

<http://www.hyperhistory.com>

<http://www.kameraarkasi.org>

<http://www.scienceandyou.org>

<http://www.temha.netKad>

<http://www.turkceciler.com>

<http://www.tolgayaygin.com.tr>

<http://www.guncelmeydan.com>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

